

Az észpörgetőtől a robotikáig, avagy gondolatok a tehetségfejlesztésről, részben a szellemi rekreáció tükrében

From mind-twirl to robotics, or thoughts about talent development, partly in the mirror of spiritual recreation



Összefoglalás:

Manapság a kreatív látásmód és az egyéni gondolkodás sok szakmában a siker kulcsa. Az iskolai oktatás nagy része azonban mégsem erről szól. Hol adhatunk teret a gyermekekben rejlő kreatív megismerésnek? A kisgyermek még csak tehetségígéretnak tekinthető. Figyelni kell a komplex fejlesztésre, hogy testi, lelki és szociális értelemben is egészséges emberré váljanak. Tehát az egyoldalúságot kerülni kell. **Kulcsszavak:** tehetségfejlesztés, komplexitás, kreatív foglalkozások, egyensúly



Abstract:

Today's creative vision and individual thinking are the keys to success in many professions. However, most part of the school education is not about it. Where can we give space to the creative cognition of children? Children can be considered as talent promises. A complex development is required by them, to become healthy people in physical, psychological and social terms, to avoid one-sidedness. **Keywords:** talent development, complexity, creative occupations, balance

BEVEZETÉS

A köznap életben sokszor fogalmazzák meg a fiatalsággal foglalkozó szakemberek, hogy az a túlterhelés, amivel a mai akár alsó tagozatos gyermekek találkoznak, már a szellemi és a fizikai egészség rovására megy. Nem ritka az olyan gyermek sem, aki az iskola falai közül kilépve hétfőn szolfézsra, kedden balettra, szerdán külön angolra, csütörtökön zongorára, pénteken pedig esetleg újabb balettóra megy. Hazaérve a leckék ellenőrzése és befejezése után a vacsorázás szinte automatikus, energiatöltési célú cselekmény, és így a késő este ágyba kerülő gyermek reggel újra kezdi az előtte álló számtalan feladat minél magasabb szintű teljesítését. Természetesen vannak ellenpéldák is. Láthatunk olyat, amikor egy kisgyermekről az óvodában, 3-4 évesen kiderül, hogy valamely képességében a többiekhez képest kiemelkedő, és további fejlesztéssel sport-, zenei- vagy más téren kiemelkedő dolgokat érhetne el, de hiába hívják fel erre a szülő figyelmét a gyermekkel foglalkozók, ő mégsem fordít időt, energiát a gyermekében rejlő ilyenfajta lehetőségek kibontakoztatására.

Tapasztalatok szerint egyik véglet sem vezet hosszú távon a tehetségek megtartására vagy a maslowi önmegvalósítás eléréséhez. Hogyan is lehet megvalósítani, hogy a tehetségfejlesztés ne legyen túlterhelés, s az önmegvalósító gyermek a komplex személyiségfejlesztés jegyében az egészsége minden dimenziójában elérhesse a kapacitása szerinti maximális lehetőségeket?

Tapasztalatok szerint egyik véglet sem vezet hosszú távon a tehetségek megtartására vagy a maslowi önmegvalósítás eléréséhez. Hogyan is lehet megvalósítani, hogy a tehetségfejlesztés ne legyen túlterhelés, s az önmegvalósító gyermek a komplex személyiségfejlesztés jegyében az egészsége minden dimenziójában elérhesse a kapacitása szerinti maximális lehetőségeket?

MÓDSZEREK

A fenti kérdéskör megválaszolásához felkerestem a Hubay Jenő Zeneisko-

la AMI, Hubay Tehetségponton (Hubay Zeneiskola, é.n.) a Palota Tehetségfejlesztő Egyesületet (Palota Tehetségműhely, é.n.a), mely több mint 10 éve foglalkozik Budapest XV. kerületében azzal, hogy a kerületi, illetve a környező kisebb településeken lakó gyermekeknek és szüleiknek, valamint az intézményeknek tanácsot adjon, s lehetőséget biztosítsanak több képességterületen a komplex fejlesztésre.

EREDMÉNYEK

Azt kívánom bemutatni, hogy mit is tehet egy hely civil szervezete annak érdekében, hogy egy terület gyermekeinek tehetségigéretei kibontakoztathassák önmagukat. Jelen egyesület tagja a Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége tehetségálózatnak (MATEHETSZ, é.n.) és ennek európai hálózatának is.

A tehetség kérdésben (Mönsk – Ypenburg, 1998) az egyik fontos pont **annak korai felismerése** (Duró, 2004, 2006; Abbott – Collins, 2004). Ennek érdekében az egyesület foglalkozik a tehetségek azonosításával. Megfigyeléssel és módszerek mellett különböző tehetségdiagnosztikai módszerek segítségével szűrik ki részben a speciális képességekben megnyilvánuló átlag feletti teljesítményeket, mint például zene vagy mozgás, de beszélni kell az általános képességekben magasabb szinten teljesítőkről. Itt lehet gondolni például kommunikációs készségekre, szociális készségekre. Mondhatjuk, hogy kialakult egy hálózat, az óvodák, iskolák jelzései alapján tevékenykednek és találják meg az általuk tehetségígéretnak vélt gyermekeket, akikből a fejlesztések által megvalósult tehetségeket próbálnak nevelni.

Az intézményi jelzések, valamint a szülők feltételezései szerinti ígéretes gyermekeknek az egyesület **tehetségfejlesztő foglalkozásokat szervez:** nem iskolarendszerű képzésben való tanórák, hanem rugalmas, sikerorientált tevékenységek keretében megvalósuló, választási lehetőségek tárházát. A sikernek óriási jelentősége van, picit



Szerző:
Patakiné Dr. Bősze Júlia
adjunktus
Munkahelye: Eötvös Loránd Tudományegyetem
Egészségfejlesztési és Sporttudományi Intézet. 1117 Budapest, Bogdánfy u. 10.
bosze.julia@ppk.elte.hu
Tudományos tevékenysége: neveléstudomány
Kutatási területek: életmód, egészségfejlesztés, szabadidős aktivitások

kompenzálható a hétköznapi, iskolarendszerű képzésben megnyilvánuló deficiteket, és az örömpedagógia módszereit alkalmazva juttatják el nem csak magasabb szintre a gyermekeket, hanem a sikerre. Mert a sikerhez vezető út maga a siker (Csíkszentmihályi, 2014), tehát nem a kudarcikat szeretnék gyarapítani, hanem ezt az örömet belsővé tenni nekik, hogy van értelme a magasabb szintű tevékenységnek. Ezeket dúsító, gazdagító programoknak is nevezhetjük, ahol egy foglalkozáson belül is megvalósul az egyéni differenciálás a gyermekek érdeklődésének és kíváncsiságának megfelelően, ezáltal is fenntartva az egyéni motivációt. Ezek összecsengenek Csíkszentmihályi (2014, 2015) gondolatmenetével is, ugyanis a gyermekek számára kiemelten fontos a kreativitás megélése, a boldogság áramlásának lehetősége az őket körülvevő környezetben.

A tehetségfoglalkozások itt 10 évvel ezelőtt 13 gyermekkel kezdődtek, a 2017/2018. tanév második félévében átlagosan 104 fő látogatta a heti rendszerességű foglalkozásokat. A legtöbb foglalkozás dominánsan két korosztályra bontott, vagy csak az egyiket célozza. Az óvodások és az 1-2. osztályt végzők igényei és életkori sajátosságai jelentősebben eltérőek a nagyobb iskolásokétól, ahol a formális gondolkodás magasabb szintjéről beszélünk (Nagy, 1999).

A Palota Tehetségfejlesztő Egyesület jelenleg az alábbi foglalkozásokat kínálja a gyermekeknek és szüleiknek (Palota Tehetőségműhely, é.n.b). **Animáció:** korhatár nélküli elmerülési lehetőség a képzőművészeti technikák megismerése mellett az animációs filmek készítése rejtelmeibe, a mintázás különböző eszközeivel. **Drámapedagógia:** olyan szociális és személyes kompetenciák fejlesztéséhez

járul hozzá, melyek kommunikációban, látásmódban, együttműködési készségekben is megnyilvánul. **Észpörgető:** a problémamegoldó gondolkodás, rendszerező képesség, logikai képességek fejlesztése játékos formában.

Képzőművészet: a minket körülvevő értékekről való látás és gondolkodás formálásával párhuzamosan saját alkotó tevékenységek megvalósítása. **Kreatív építészet:** a térlátás, térszemlélet és vizuális memória fejlesztése mellett a résztvevők saját élményt szerezhetnek az építészeti formákról és lehetőségekről, az ötletgazdagság és kreativitás serkentése mellett. **Lépésről lépésre:** részben az óvodás gyermekek iskolában való sikeres teljesítéséhez kíván hozzájárulni, de az idősebb korosztály is erősítheti szociális képességeit, figyelmét, memóriáját.



Kép a Lépésről lépésre foglalkozásról, 2018. 10. 27.
Picture from the 'Step by step' activity, 27/10/2018
Forrása: Saját felvétel / Own recording



Képek az Észpörgető foglalkozásról, 2018. 10. 27.
Pictures from the 'mind-twirl' activity, 27/10/2018
Forrása: Saját felvétel / Own recording

Mozgáskultúra: a mozgásfejlesztő torna foglalkozások a szenzomotoros elvet „kihasználva” célozza az agyi funkciók érlelését, serkentését részben a koordinációs tevékenységekkel, részben a finommotoros „manipulációk” és nem utolsósorban a ritmikus feladatok által. **Robotika:** a gyermekkorban tanult robotika és grafikus programozási nyelv felnőttkorban is használható alaptudást jelent, amit a foglalkozások során a V3-as programozható legóval ismernek meg. Nemcsak robotokat építenek és vezérelnek, de többek között figyelmet, memóriát és kézügyességet is fejlesztenek. **Sakk:** a tevékenység sokak által ismert tanulási, nevelési és szociális képességfejlesztő hatásaival próbál hozzájárulni kisiskolások komplex személyiségfejlesztéséhez és jellemformálásához. **Tanulásmódszertan:** a könnyebb és hatékony ismeretelsajátítás és -feldolgozás áll a játékos foglalkozások középpontjában, ahol egyénre szabott technikákat tudnak kialakítani nagyobb mennyiségű tananyag megértése és feldolgozása érdekében.

Társasjáték: a szabálytudat formálásán keresztül a szociális és együttműködési készségek fejlődése bontakozik ki, s szerephez jut a memória, figyelemkoncentráció és a logikus gondolkodásmód is. **Zeneovi:** a foglalkozás a ritmusérzék vagy a hallás fejlesztése mellett lehetőséget nyújt érzelmek kifejezésére, a memória és kreativitás tárgyítására, és sok esetben mozgáshoz is kötött, így a mozgáskoordináció is javul.

Egy tehetségígéret kibontakozásánál a **tanácsadás** is szerepet játszik (Duró, 2004, 2006), mely itt szintén megtalálható. A tehetségpedagógiát próbálják és tudják bevinni óvodákba, iskolákba. A tanácsadás mind a pedagógusoknak, mind a szülőknek fontos. A családi környezet az egyik fontos pont (Olszewski-Kubilius, 2018), ahol eldől, hogy az óvodában, iskolában ígéretesnek tartott gyermek el fog-e indulni azon az úton, amelyen a genetikai adottságai (Czeizel, 1994) vagy másféle potenciális lehetőségei az átlagos teljesítmény elérésénél többre predesztinálnák.

A pedagógusok számára például az alapképzésben nincs benne kötelezően a tehetséggondozás, vagy nagyon kis érintettséggel. A felzárkóztatás megvan, s számos iskolában valójában azzal foglalkoznak is, hogy csökkentsék a végzettség nélküli iskolaelhagyók számát és arányát, illetve erre országos projektek is indulnak mint a Komplex Alapprogram (KAP, 2018). De mit is kezdenek, kezdenek a kimagasló képességűekkel, akik gyorsan elvégzik a feladatokat, és még jól is csinálják meg azokat? A pedagógus-alapképzésben kevés szó esik e témáról, tehát sokan ezt pótlólag tanfolyamok, **továbbképzések** keretében, esetleg szakmai anyagok átolvasásával (Tóth, 2003) ismerik meg. Az egyesületnek hosszú éveken át voltak akkreditált pedagógus-továbbképző tanfolyamaik e témában, de ezek lejártak, és még nem újították meg. A szakmai vezető tervei között szerepel új akkreditáció, beépítve az újdonságokat is e területekről, így ha meglesz az, akkor hamarosan fognak indítani újabb pedagógus-továbbképzéseket.

Az egyesület a **szakmai rendezvények és események szervezésével** is próbál hozzájárulni a témakör minél szélesebb körű megismertetéséhez mind szakmai fejlesztő szinten, mind a helyi társadalom és önkormányzati érdek felismertetése szintjén. Aktuális konferenciájuk 2018. november 6-án volt MERT A TEHETSÉGET KERESNI KELL! címmel a XV. kerületi Csokonai Művelődési Házban (Palota Tehetségműhely, é.n.c). Színes programkínálatukból látszik, hogy nem csak egy-két jól definiálható területtel kell és lehet foglalkozni, mind például balett vagy zongorázás, hanem különböző, nem csak az iskolai eredményességben meghatározóvá váló képességek területén is lehet valaki tehetséges. Annak meglátása és kibontakoztatása is fontos az egyének kiteljesedése szempontjából.

Szakmai terepet és kibontakozási lehetőséget nyújtanak a területet **kutató-fejlesztő** attitűddel megközelítők számára. Szakdolgozatok, doktori értekezések fő- és mellék-témájaként is megjelennek az egyesület gondozásában működő tehetség foglalkozásokon részt vevő gyermekek tehetség képességei, azok összefüggései a családi vagy egyéb hatásokkal, s a szülők véleményei, értékelései és szükségletei vagy igényei tehetséges gyermekekkel és a tehetséggel foglalkozókkal kapcsolatban.

KÖVETKEZTETÉS

A tehetségek fejlesztésében a komplexitásnak jelentős szerepe van, s nem csak a kognitív képességek töltenek be fontos szerepet (Steiner – Carr, 2003; Balogh, 2008). Az egyesület által kínált foglalkozások repertoárját megtekintve láthatjuk, ez a komplexitás megvalósul. Az egyesület munkatársainak az a tapasztalata, hogy egy gyermek jellemzően maximum két vagy három terület iránt érdeklődik igazán. Az a gyermek, aki az iskolai kötelezettségein kívül fennmaradó időben egy-két témakör iránt érdeklődik, az ezáltal a szellemi rekreációs hobbijának a kibontakoztatásán keresztül el tud jutni az önmegvalósításig, a teljesítmények eléréséig és a sikerig, ami tovább hajtja érdeklődését az adott témában való ismeret és tudásbővítés irányába.

IRODALOMJEGYZÉK

- Abbott, A. – Collins, D. (2004) Eliminating the dichotomy between theory and practice in talent identification and development: considering the role of psychology. *Journal of Sports Sciences*. 22. 5. 395–408. DOI:10.1080/02640410410001675324
- Balogh, L. (2008) Komplex tehetséggondozó programok céljai, elvi alapjai, gyakorlati példák. In: Balogh L., Koncz I. (szerk.) *Kiterjesztett tehetséggondozás*. PEME, Budapest, 37–55. o.
- Czeizel, E. (1994) A tehetség korszerű genetikai értelmezése. In: Balogh L., Herskovits M., Tóth L. (szerk.) *A tehetségfejlesztés pszichológiája*. KLTE, Debrecen, 9–22. o.
- Csikszentmihályi, M. (2014) *Kreativitás. A flow és a fel-fedezés avagy a találmányosság pszichológiája*. Akadémiai, Budapest
- Csikszentmihályi, M. (2015) *Tehetséges gyerekek. Flow az iskolában*. Libri, Budapest
- Duró, Zs. (2004) *Tehetséges gyerekekről mindenkinek*. Human Klub Egyesület, Budapest
- Duró, Zs. (2006) *Tehetségfejlesztés a családban*. Codex Print, Budapest
- Hubay Zeneiskola (é.n.) A tehetséggondozás jelentősége. From: <http://hubayzeneiskola.hu/tehetsegpont/bemutakozunk/>
- KAP (2018) Általánosságok. From: <https://erdekloknek.komplexalapprogram.hu/hu/c/projektrol/altalanossagok>
- MATEHETSZ (é.n.) Nemzeti Tehetségpont. From: <http://tehetseg.hu/nemzeti-tehetsegpont>
- Mönsf, F. J. – Ypenburg, I. H. (1998) Mit nevezünk rendkívüli tehetségnek? Akkord, Budapest
- Nagy, J. (1999) A kognitív készségek és képességek fejlesztése. *Iskolakultúra*. 9. 1. 14–26. o.
- Olszewski-Kubilius, P. (2018) The Role of the Family in Talent Development. In: Pfeiffer, S. I. (ed.) *Handbook of Giftedness in Children*. Springer, Cham, 129–147. o. DOI:10.1007/978-3-319-77004-8
- Palota Tehetségműhely (é.n.a) Egyesület. From: <http://www.palotatehetsegmuhely.hu/tehetsegfoglalkozasok/>
- Palota Tehetségműhely (é.n.b) Tehetségfoglalkozások. From: <http://www.palotatehetsegmuhely.hu/>
- Palota Tehetségműhely (é.n.c) A tehetséget keresni kell! Tehetségkonferencia. From: <http://www.palotatehetsegmuhely.hu>
- Steiner, H.H. – Carr, M. (2003) Cognitive Development in Gifted Children: Toward a More Precise Understanding of Emerging Differences in Intelligence. *Educational Psychology Review*. 15. 3. 215–246. DOI:10.1023/A:1024636317011
- Tóth, L. (2003) *A tehetségfejlesztés kisenciklopédiája*. Pedellus, Debrecen